

על ההולכים

א. באוצר זכרונותינו 'גלריה' שלימה של אישים שהלכו לעולמם מאז ימי עלמינו עד עתה. מהם שקיימנו איתם קשרים ומגעים, ומהם שפעלו בשדה החינוך, הספרות והתרבות, שהשפיעו במידה מסוימת על רוחנו, או שנהנינו מפרי רוחם.

השנה ניתוספו ל'גלריה' מספר אנשי רוח בארה"ב ובמדינת ישראל, שזכרם מעלה על לב דמותם ותרומתם לחינוך ותרבותנו וכן גם פגישות ושיחות עמהם. הקשיש שבזמם, פרופ' ראובן גורדיס, ששרשים עמוקים היו לו ביהדות ונהירים היו לו שבילי ספרות הדורות. הוא עשה לעצמו שם כחוקר המקרא, כמורה וכרב בקהילה שמרנית, וכעורך. צעירים ממנו ופעילים אף הם בחינוך ובתחום ספרות ישראל - פרופ' גרשון כהן, נגיד בית המדרש לרבנים מיסודו של שכטר, שהתמחה בתולדות עמנו ומחשבת ישראל בימי הביניים; ולפניו - הישיש, פרופ' אליעזר ל. (לואיס) פינקלשטיין, שעמד בראש המוסד הזה ועיצב במידה רבה את דמותו; יעקב י. הרטשטיין, ששנים רבות היה דיוטןן בישיבה אוניברסיטה ולאחר מכן - פרופ' וראש המחלקה באוניברסיטת LIU, ופעיל בתנועה הציונית הדתית ובאירגוני חינוך יהודיים; ולאחרונה, - ד"ר חיים בראוור, מבני העלייה והמחנכים הדגולים בארץ ועורך האינציקלופדיה לחינוך, ועוד אתה מהרהר על שלומנו של אחד מוותיקי העברים, שהרבה תרם לתרבות העברית ולתנועה הציונית באמריקה - בוריס שטיינשליפר - והנה הגיעה הידיעה המעציבה על הסתלקותו.

השנה היתה יד הקוצר הנצחי במספר חברים של תנועת הנוער העברי שנוסדה בסוף שנות השלושים, ביניהם משה עטנברג. הפגישה האחרונה הייתה באקראי, באחד מרחובות ניו-יורק, ותמיד עולה דמותו כצעיר, שהיה מופיע באסיפות ומשתתף בתנועות הנוער, צנוע, אך בטוח, ועולה במעלות המדע הטכני ובעל השגים חשובים במקצוע, ולאחר מחלה ממושכת - אשר וולק, שקנה את עולמו העברי כמייסד הירחון לילדים "עולם חדש" ועמד בראשו ככ"ה שנה.

ב. סעדיה מקסימון, מן החברים הקרובים ביותר. תחילת ההכרות בימים הראשונים ל'ניב', 'ירחון לסופרים צעירים', מפעל צנוע שקם עם היווסדה של הסתדרות הנוער העברית. סעדיה היה כבן עשרים כשהצטרף לחבורתנו. רוחו והשקפותיו עוצבו בבית אביו הסופר, המסאי ואיש ההגות, שב.מ., בעל "גיליץ", שאחד העם ותורתו היו מורי דרכו בחיים. התרבות העברית והאמריקנית התמזגו בסעדיה מזיגה שלימה, או יותר נכון: האמריקניות נבלעה בעבריותו. עקבי ועז-רוח סלד מכל גילוי של צביעות, וסטייה מן האמת. בפעם הראשונה ביקר בארץ עם אביו בתרפ"ט, כשהיה בר-מצוה. הביקור נחרת בזכרונו ומאז נתקשר אליה ועשה נסיונות להשתקע בה, ואמנם התגורר בה בשנים האחרונות לחייו ולעשייתו.

סעדיה כתב ופירסם מספר סיפורים בימי שחרותו. לשונו היתה נהירה ושקופה

- וכן גם תכנם של סיפוריו, שתיאר בדם פרקי חיים ותיאורים של מעשים ואנשים רצופים סממני הזמור והידוד. הוא חזר וכתב כמה סיפורים בערוכב ימיו ואמר להוציאם בספר. כן השלים בביתו במגדל-העמק את חיבורו הגדול של אביו - משנת האבות, חיבור המכיל סיפורים, אגדות, משלים וכי - ששאב משפע של מקורות מדרשיים. כולם מיוסדים על פתגמים ואמרות בפרקי אבות. סעדיה ברר את המקורות, סידר, סיגנ וניקד את החומר, והוציא מתחת ידו דבר מתוקן ושלם, אך לא זכה לראותו יוצא לאור עלום.

על חייו ואישיותו יש הרבה לספר - בשעת כושר. על פגישות ושיחות ונסיונות חייו, מדם רבי עמל ותלאה. הוא התגבר והשתלט גם על מצבים קשים ביותר. במלאכת הגרפיקה התגלה האמן שבו, וכן גם באישיותו ובדמותו, דמות תמירה ובהירת מבט ומחשבה. שלום לעפרה

ג. חיים רשף אנציקובסקי. - ועוד ידיר נפש ויקר רוח, איש ביאליסטוק וחבר קיבוץ כפר-מנחם. ההיכרות בניו-יורק בימי הפולמוס בארץ ערב הכרות המדינה. חיים בא משליחות התנועה בקובה והמשיך בה בארה"ב ועשה בה שנה ויותר עם אשתו, חנה ובנם בן שש-שבע נדב. הוא לא היה איש-מפלגה "מגוייס". כמורה ב"תיכון" במשך כמה שנים השתדל להקנות לתלמידיו ידע באוצרות היהדות, בספרות העברית ותלמידיו, שומעי לקחו והקירוהו על מידותיו, נאמנותו והשפעתו הברוכה.

הסתבר שה"שליח" ואיש העבודה החלוצית, היה גם מספר, שפירסם בארץ סיפורים שרקעם היו הקיבוץ ותכנם בעיקר הלכי הנפש ואף התלבטויות הרוח של אישיו. הסיפורים נאספו בספר "צעדים חרישיים", שהופיע בניו-יורק בהוצאת "אהל" בהמלצת שמעון הלסקין. הידידות ויחסי היקר ביו רשף הצעיר או, והלסקין, שרכש מעמד ספרותי חשוב כמשורר, מספר, מבקר ומסאי נמשכה עד סוף חייהם.

בשוב רשף לארץ ולפעליו, המשכנו בקשר-רעות. מזמן לזמן בקרתיו בקיבוץ. השיחות נסבו תמיד על תרבות ישראל לפני הדור. הוא היה פתוח לדעות שהן מעבר לכיתתיות ולא היו בו מסימני מפלגתיות ו"דוקטורניות". לפני שנים מספר פירסם נובלה, "פריחת ההיביסקוס" שבה תיאר בנאמנות ושיתוף-לב סבל נפשה של האישה במות בעלה והתנכרות הכן והבת לאידיאלים של ההורים החלוצים. כמו-כן פירסם סיפורים שעדיין לא הופיעו בספר.

לאחר פטירתו הופיע קובץ לזכרו ושמו כשמו - "חיים" - קובץ של דברים נלכבים עליו, מבני משפחתו, מתלמידיו וחבריו - זכרונות, אגרות, הערכות - המשקפים את אישיותו, השפעתו, הליכותיו ויצירתו.

ח.ל.